

*Makalenin Türü: Araştırma Makalesi / Research Article

*Geliş Tarihi / First Received: 07.02.2022

*Kabul Tarihi / Accepted: 21.02.2022

*Atıf Bilgisi: Sarıcan A.; Begiç. H. N. (2022). "Çamlıdere Geleneksel Kadın Giyimi ve Giysilerindeki Yöresel İfadeler Üzerine Bir Çalışma".

Hars Akademi, 5, Aydın Uğurlu ve Geleneksel Sanatlar Özel Sayısı, 211-235.

*Citation: Sarıcan A.; Begiç. H. N. (2022). "Çamlıdere Traditional Women's Clothing and A Study on Local Expressions in Clothing".

Hars Akademi, 5, Aydın Uğurlu and Traditional Arts Special Issue, 211-235.

ÇAMLIDERE GELENEKSEL KADIN GIYIMI VE GIYSİLERİNDEKİ YÖRESEL İFADELER ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Ayşe SARICAN* - Hacer Nurgül BEGİÇ**

Öz

Giyim-kuşam kültürü toplumları birbirinden ayıran unsurlardan birisidir. İnsanoğlu öncelikle iklim koşullarından korunmak amacı ile örtünmeye başlamış zamanla estetik ve güzellik kavramlarıyla giyim, topluluklar içerisinde kendi kültürlerinin oluşmasına ortam hazırlamıştır. Toplumsal alanda statü sembolü, bireylerin medeni hallerinin belirteci, birçok mesleğin işareti, farklı sınıfların, makam ve rütbelerin belirleyicisi, toplumların sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel ayrıştırıcısı olmuştur.

İnsanoğlu var olduğu günden itibaren öncelikle yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmıştır. Hayatta kalmak için öncelikle beslenme, barınma ve örtünme için mücadele vermiştir. Çevrelerinde bulunan malzemelerle barınma, beslenme ve giyinme ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik üretimler yapmışlar ve devamlı surette değişim ve gelişim göstermişlerdir. Başlangıçta olumsuz hava koşullarından korunmak için ortaya çıkan giyinmek zamanla toplumsal yaşamın içerisinde farklı işlevler üstlenmiştir. Giyim kuşam kavramı cinsiyet, yaş, ekonomik ve sosyal durum, çevresel faktörler, inançlar, etnik kimlik, coğrafi konum, toplumsal statü ve yaşanan zamanın ihtiyaçlarına göre şekillenerek kültürel birikimlerinin önemli bir parçasını oluşturmuştur.

Zengin bir çeşitlilik kültürüne sahip olan Anadolu'da giyim başa, bedene ve ayağa giyilenler olarak üç başlıkta incelenir. Anadolu topraklarında da her yörenin kendine has geleneksel giyim kuşam anlayışı bulunmaktadır. Günümüzde kentleşmenin başlaması, yazılı ve görsel medyanın en ücra köşelere kadar ulaşarak köylerde yaşayan az sayıda genç nüfusun yaşamına girmesi, ataerkil aile düzeninden çekirdek aile düzenine geçişin hız kazanması, şehirlerdeki yaşamın köylere de yansımaya sebep olmuştur.

Bu çalışmada; Ankara ili Çamlıdere ilçesi merkez ve köylerinin bir kısmında yapılan saha araştırmalarında 1930-1980 yılları arasında kullanılan ve zengin kültürün önemli bir parçası olan geleneksel kadın giysileri ile geçmişte kullanılan geleneksel kadın giyimi ve giysilerdeki yöresel ifadeler üzerine inceleme yapılarak kayıt altına alınmıştır.

Anahtar Kelime: Çamlıdere, gelinlik, telli entari. Gerilik, telli çember. Üç etek

* Uzm. Öğretmen, Ankara Çamlıdere Belediyesi, Ankara. aysesarican83@gmail.com

ORCID: 0000-0002-5809-0905.

** Doç. Dr., İzmir Demokrasi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İzmir. begicnurgul@gmail.com

ORCID: 0000-0002-5727-7516.

ÇAMLIDERE TRADITIONAL WOMEN'S CLOTHING AND A STUDY ON LOCAL EXPRESSIONS IN CLOTHING

Abstract

Human beings have tried to meet their vital needs since the day they existed. In order to survive, he struggled primarily for food, shelter and cover. They made productions to meet their shelter, nutrition and clothing needs with the materials found around them, and they constantly changed and developed. Dressing, which emerged to protect from adverse weather conditions in the beginning, has taken on different functions in social life over time. The concept of clothing has formed an important part of their cultural accumulation by being shaped according to gender, age, economic and social situation, environmental factors, beliefs, ethnic identity, geographical location, social status and the needs of the time lived.

In Anatolia, which has a rich culture of diversity, clothing is examined under three headings as those worn on the head, body and feet. Every region in Anatolian lands has its own understanding of traditional clothing. Today, the beginning of urbanization, print and visual media reaching the farthest corners and entering the lives of a small number of young people living in villages, the acceleration of the transition from the patriarchal family order to the nuclear family order, has caused the reflection of the life in the cities to the villages.

In this study; In the field researches carried out in the center and some of the villages of Çamlıdere district of Ankara province, traditional women's clothing, which was an important part of the rich culture and used between 1930-1980, and traditional women's clothing and local expressions in the clothing used in the past were recorded.

Keywords: Çamlıdere, wedding dress. string dress. backwardness, wired circle.üç etek

Giriş

İnsanın yaşamını sürdürmesinde; beslenme ile birlikte korunma başlıca ihtiyaçlardır. İnsanlar; vücutlarının olumsuz hava şartlarından ve dış etkenlerden korunması için giyim eşyalarına ihtiyaç duyar. Öncelikle iklim koşullarından korunmak amacı ile örtünmeye başlamıştır. Zamanla bu durum farklı bölgelerde çeşitli giyim kültürlerinin oluşmasına ortam hazırlamıştır. Toplumsal gelişmeyle birlikte, coğrafi koşulların ve iklimin belirlediği giyim tarzlarında, toplumdaki inanç, statü, giysi için ihtiyaç olan malzemelerin temini ve gelişen beğeni gibi farklı etkenler rol oynamaya başlamıştır. Zamanla daha uzak coğrafyalar ile yapılan ticaretler ve göçler çeşitli kültürlerin kaynaşmasına neden olmuştur. Bu durumdan Anadolu coğrafyası etkilenmiştir. Eski çağlardan bu yana yaşanan bir bölge olması, göç ve ticari yolların tam merkezinde bulunması, farklı kavim ve ulusların hakimiyetinde kalması, Anadolu'nun zengin bir giyim kültürüne sahip olmasına zemin hazırlamıştır (Begiç, Öz 2019: 476).

Başlangıçta bireylerin olumsuz hava koşullarından korunma ihtiyacını karşılayan giyim-kuşama , toplumsal hayatın gelişmesi ile birlikte başka işlevler yüklenmeye başlamıştır. Toplumsal alanda statü sembolü, bireylerin medeni hallerinin belirteci, birçok mesleğin işareti, farklı sınıfların, makam ve rütbelerin belirleyicisi, toplumların sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel ayırıştırıcısı olmuştur. Özel gün ve törenlerde giyilen giysiler, toplumlarda geçmişten beri kullanılarak gelen, sonraki kuşaklara aktarılması sonucu geleneksel özelliklerini kazanmış ve onları diğer toplumlardan farklı kılan özellikleri ile kültürel zenginliklerin önemli bir unsurunu oluşturmuş kültürel değerlerdir. İnsan yaşamında önemli bir geçiş dönemi olan evlilik törenlerinde de kullanılan giysiler de her toplumda farklı biçimlerde oluşturulmuştur. Anadolu topraklarında da her yörenin geçmişte kendine has geleneksel kadın giysileri bulunmaktadır.

Geleneksel yaşamda giyim-kuşam, kuşaklar arası aktarım ile kültürü yansıtarak günümüze taşımaktadır. Ancak, globalleşen dünyada geleneksel kültür kazanımlarındaki değişimi etkilemekte ve daha çok maddi kültürün kapsadığı sınırlar içinde kabul edilen; giyim-kuşam ve süslenme gibi kültürel unsurlar da bu değişimden hızla etkilenmektedir. Özellikle yaşanan günün koşulları, üretilen malzemeler, üretim şekillerinin değişimi, sosyal ve kültürel yapının moda anlayışında oluşturduğu etkiler bu değişimin başlıca nedenleri sayılmaktadır (Yalçın 2019: 2).

Sanayi ve teknolojinin ilerlemesi, ulaşım ve iletişim ağının hızlanması, kentleşmeyle birlikte yaşam biçimlerinin değişmesi, moda kavramının dünyayı etkisi altına alması ile birlikte toplumları birbirinden ayıran birçok kültürel zenginlik giderek yok olmaktadır. Bu bağlamda geleneksel giysiler de giderek yok olmakta ve tek tipleşen bir yaşam biçimine doğru gidilmektedir. Ankara ili Çamlıdere ilçesi merkez ve

köylerinin bir kısmında yapılan saha araştırmalarında 1930-1980 yılları arasında kullanılan ve zengin kültürün önemli bir parçası olan geleneksel kadın giysileri incelenmiştir. Günümüzde yöre halkı tarafından kullanılmayan giysilerin, çok az sayıda da olsa kadınların sandıklarında saklandığı gözlemlenmiştir. Gereken koruma ve saklama şartları sağlanamazsa bir süre sonra bu kıyafetler de yok olacaktır. Bu çalışma kapsamında öncelikle konu ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Literatür taraması yapılırken konu ile ilgili bildiri, makale, tez, kitap ve sanal kaynaklardan yararlanılmıştır. Ayrıca konu ile ilgili saha çalışması yapılmış olup, kaynak kişilerden alınan bilgiler derlenmiştir.

Ankara İli Çamlıdere İlçesi

Ankara ve çevresi iklim ve coğrafi yapısı nedeniyle çok eski tarihlere kadar giden yerleşimlere ev sahipliği yapmıştır. *"Ankara ve çevresinde yapılan arkeolojik kazılar sonucunda elde edilen buluntular burasının tarih öncesi devirlerde iskân edildiğini göstermektedir"* (Erzen 1946: 9). Hititler, Frigler, Lidyalılar, Galatlar, Romalılar ve Bizanslılar dönemine ait eserler, Türklerin Anadolu'ya gelmeden önceki sakinleri hakkında bilgi vermektedir. Bakır çağında Ankara ve çevresi büyük önem kazanmıştır. Karaoğlan, Ahlatlıbel ve Eti yokuşu kazılarında ortaya çıkarılan yapılar, araç ve gereçler bu dönemde Ankara çevresinin önemli bir yerleşim yeri olduğunu göstermektedir. Ankara ve çevresinde köylerin kurulduğu, hayvanların büyük bir bölümünün evcilleştirildiği, tahıl ekiminin yapıldığı ve kısmen dokumacılıkta uğraşıldığı anlaşılmaktadır (Durmuş 1997: 31).

Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya göç etmesi ile birlikte Türk toplulukları Ankara ve çevresine yerleşmişlerdir. *"Anadolu'da XIV. yüzyıl vesikalarına göre tespit edilen 890 Oğuz boyu adı taşıyan köyden 49 tanesinin Ankara ve çevresinde olduğu bilinmektedir. Bu köylerden Kayı, Bayad, Yazır, Döğer, Dodurga, Avşar, Kızık, Karkın, Bayındır, Peçenek, Çavundur, Çepni, Eymür, Ala-Yuntlu, Yüreğir, İğdir, Yuva ve Kınık başta olmak üzere 18 Oğuz boyunun adı bu çevrede tespit edilebilmektedir. 24 Oğuz boyu adının 18 tanesinin Ankara ve çevresinde bulunması çeşitli Oğuz boylarının bu bölgeye yerleşmiş olduğunu göstermektedir"* (Durmuş 1997: 36-37). Çamlıdere ilçesine bağlı Peçenek, Bayındır, Avşarlar köy isimlerinin varlığı Oğuz boylarının bu bölgede iskân edildiğini göstermektedir.

Çamlıdere Ankara iline bağlı ilçedir. Çamlıdere ilçesi kent merkezine 100 km. kuzey batısında engebeli bir araziye sahiptir. Konumu yönünden Çamlıdere, vadiler ve yaylalar bölgesi özelliğini taşımaktadır. Son yıllarda yapılan yatırım ve projelerle kendini turizme açmış, bu alanda da büyük yol kat etmiş bir ilçedir.

Çamlıdere Yöresel Giyimi ve Giysilerindeki Yöresel İfadeleri

İnsanoğlunun dünyaya geldiği günden, ölümüne kadar bireyselliğinin yanı sıra toplumsal yanı da gelişmektedir. Yaşamış olduğu toplumun geçmişten bugüne aktarılan örf, adet, gelenek ve göreneklere yaşamını etkilemektedir. Böylece toplumlar kendi dönemlerinin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik özellikleri ile geçmişten intikal eden örf ve adetleri harmanlayarak, döneme özgü yaşar, devamında da kendilerinden sonra gelecek kuşaklara aktarırlar. Bu bağlamda yaşanan her bölge ve dönem de kendine has özellikler taşımaktadır.

Yörede kadınların günlük, gerilik ve düğünde giydikleri üç çeşit giysi vardı. Bu giysiler düğünde ve bayramda "telli entari" diye adlandırılır, daha sonra gerilik olarak saklanır. Yörede kullanılan kadın giyimi geleneksel Anadolu kadın giysileri ile benzer özellikler göstermektedir. Gelin elbiseleri ile gerilik diye adlandırılan elbiseler birbirinin aynı şeylerdir. Yalnız gelinleri farklı kılan şey başlarındaki telli duvaktır. Bunlar telli entariler olarak adlandırılan sadece düğün, kına gecesi, kesim (nişan) gibi özel günlerde giyilir, bunun haricinde giyilmezdi. Günlük giysilerde ise yine elbise ve üç etek entari giyilir fakat bunların kumaşı pamuklu ve telsiz olurdu. Yörede bulunan üç etek gelin entarileri kumaş yönünden farklılar göstermektedir. Bu farklılıkların ailenin alım gücüne bağlı olduğu bilinmektedir. (KK.1, KK.2, KK.3, KK.4, KK.5, KK.6, KK.9).

Gelin Giyim:

Ahalamaduğum: Kırmızı ve yeşil, boyuna çizgili, önü arkasından kısa, belden büzgünlü, kol ucu lastikli, yakasız üç düğmeli üç eteğin içine giyilen gelin giysisini oluşturan bir parçadır.

1942 Çamlıdere doğumlu Akkız Taşkan ile yapılan görüşmeden öğrenildiğine göre; o zamanlarda alım gücü düşüktü düğüne özel elbiseyi herkes alamazdı ancak köyün varlıklı aileleri bu elbiselerin kumaşını alır diktirilir ya da kendileri dikerdi. Bu gelinliği giyemeyenler başka bir gelinin üzerinde elbiseyi görünce "ahalamaduğum" derlerdi. Halk arasında elbisenin adı ahalamaduğum diye söylenmektedir.

Ak çember: Kadınlar genelde tepeliğin üzerine beyaz tülbent/yazma örterlerdi. Bunların bazılarının uç kısmı kum boncuklu olurdu.

Atkı: Gelin kız baba evinden çıkarken üzerine örtülür. Atkı ince dokuma veya ipekli ve pamuklu çemberlerin birbirine dikilmesi ile ortaya çıkan dikdörtgen örtüdür.

Dalaburus: Ak çemberin üzerine üçgen şekilde katlanarak örtülen renkli uç kısmı püsküllü başörtüsüne verilen isimdir.

Çarık: Sığır gönü (derisi) kullanılır. Ayak ölçüsüne uygun olarak taban çift kat, üst parçası ise tek kat kesilerek çuvaldız ile dikilir. Deriden yapılan ip çarığın üzerine

açılan deliklerden ayak bileğine bağlanır. Çarığı köyde genelde herkes kendi diker ya da köyde bulunan ustalara diktirirdi. Bu çarıklar kadın erkek çocuk fark etmeden aynı malzeme ve aynı teknikle dikilirdi (KK.4, KK.11).

Çaşur: Dört metre kırmızı veya yeşil kadife kumaştan dikilmiş, beli uçkurlu geniş şalvar, şalvarın tek tarafında büyükçe bir cep, cebin üzerinde az nakış olurdu. Gelin kız üç eteğin üzerine bunu giyerdi. Çaşurun cebine gelin kız attan inerken çocuklara dağıtması için şeker, kuruyemiş ve bozuk para koyulurdu. Bu giysileri maddi durumu olan alır, alamayanlar da köyde birinden ödünç alırdı.

Gıcırdağı mest: Gıcırdağı topuklu mest yörede gelin kızlara giydirilmesi gelenektir. Gelinin ayağına elde eğrilmiş yünden desenli olarak elde örülen çorap ile kuzu dersinden yapılan topuklu mest veya kundura ayakkabı giydirilir. Bunu gelin düğününde ve sonrasında kullanırdı (Begiç.2018;1125). İnce dana derisinden el dikiş ile dikilen mestlerden farklı olarak çok az topuklu olması ve ismine verilen gıcırta şeklinde ses çıkarmasıdır. Mest ile kösele arasında kalan boşluğa üçgen meşin kesilerek kenar kısımları yapıştırılarak şeritler halinde kesilir, aralarına gaz yağı sürülür. Kösele altına konularak kapatılır. Daha sonra ökçe yapıp dikiş atılır. Bu işlemin yapılması yürürken ses çıkarması için olup kundura veya lastik ayakkabıların içerisine giyilerek kullanılırdı (Güngör, Özdemir, Akça 2015: 230).

Kadife elbise: Kadife kumaştan dikilen yakasız boydan elbise. Bu elbise genellikle gelin duvağı günü giyilirdi.

Kuşak: Sarı, kırmızı, krem, siyah renklerden oluşan uzun ipekli kumaştır. İki parça dokunmuş kumaş ortadan birleştirilmiştir. Kuşağın uç kısımları az püsküllü olurdu. İkiye katlanarak sarılır, uç kısmı sallandırılırdı. Günlük kullanılan kuşaktan farklıdır.

Salta: Üç eteğin üzerine giyilen kısa ceket, lacivert kadife kumaş kullanılarak üzeri kordon ile işlenmiştir. Daha sonraları ise elbiselerin üzerine el örgüsü ya da hazır alınan yelekler kullanılmıştır.

Telli çember: İpek çember üzerine gümüş renkli tel kırma teli kullanarak işleme yapılırdı. Çemberin üç köşesinden ortaya doğru nesneli bezeme ile bezenirdi. Bu bezemelerde genellikle insan ve at figürünün işlendiği tesbit edilmiştir. Bu çemberleri Çamlıdere merkezde kadınlar kendileri yaparlardı. Özellikle köylerden merkeze düğün ihtiyaçları için alışveriş yapılırken telli çember de satın alınırdı.

Telli elbise/ Ağır elbise: Telli kumaş diye bilinen parlak simli kumaş kullanılarak dikilen boydan, beli pileli yörede "belden kırmalı" denilen elbise. Köylerde üç etek entarinin içine ahalamadığım yerine telli elbise giyilirdi. Gelin kesim ve kınagecesi günü yine bu entari giyilmektedir.

Tepelik: Kırmızı kalın çuha kumaş ile kalıp kullanarak saçları kapatıp alın açık olacak şekilde yapılan başlıktır. Tepesi gümüş, bazı tepeliklerde ise gümüş etrafına üç santim yükseklikte metal bir parçanın pamuklu kumaşa sarılıp üzerine monte edilmiştir. Tepeliğin ön çevresi alınlık denilen penez, boncuk, gümüş veya altın ile süslenmiştir. Tepeliğin arkasından ise ipek ya da floş ip sarkıtılmıştır. Bu ipler bazılarında elli altmış arası saç örgüsü yapılmıştır. Buna da “fes kozası” denilmektedir. Tepelikler günlük ve gerilik giyim-kuşamda da kullanılmaktadır.

Üç etek: Boyuna yollu çiçekli, çizgili ya da düz kumaştan dikilen ahalamadüğümün üstüne giyilen üç etek entari, yakalı, uzun kollu ve kol uçları dilimli, yırtmaçlıdır. Beden boyu ayak bileklerine kadar uzundur. Önden açık, yanlar bel hizasından yırtmaçlı, kenarları yarım ay şeklinde dilimlidir. Ön ortasında üç adet düğme ve düğme ile kapama sağlanmıştır. Dış kısmında özel kumaş kullanılmış içi ise pamuklu kumaş ile astarlanmıştır. Üç etek olarak kullanılan kumaşlarda ise ailenin alım gücüne göre farklılık göstermektedir (Sarıcan 2021: 95-96).

Görsel 1: 1960'lı yıllar Çamlıdere Merkez Akkız Taşkan'ın düğününde giydiği üç etek entari içine giyilen önü kısa arkası uzun ahalamaduğum (Sarıcan, 2019).

Görsel 2: 1960'lı yıllar Çamlıdere Merkez Akkız Taşkan'a ait dalaburus (Sarıcan, 2019).

Görsel 3: 1970'li yıllar Çamlıdere Sarıkavak köyü Durhanım Güngör'ün annesi düğününde ve sonrasında günlük kullandığı ak çember (Sarıcan, 2021).

Görsel 4: 1940'lı yıllar Çamlıdere köyleri ait geleneksel gelin giysisi, gıncırdaklı mest, çasur, atkı, telli çember üzeri gelin teli (VEKAM, 2021).

Görsel 5: 1960'lı yıllar Çamlıdere merkez Akkız Taşkan'a ait düğününde üç etek entari üzerinde kullandığı kuşak detay (Sarıcan, 2019).

Görsel 6: 1950'lı yıllar Çamlıdere merkez Zeycan Atasoy'un düğününde üç etek entari üzerine giydiği salta (Sarıcan, 2019).

Görsel 7: Çamlıdere Sarıkavak köyü Durhanım Güngör'ün annesinin 1970'lerde gelin olurken kullandığı telli çember (Sarıcan, 2020).

Görsel 8: 1980'li yıllar Çamlıdere Sarıkavak köyü Ayşe Sarıcan'ın annesine ait üç etek entari içine giyilen telli elbise (ağır entari) eteği. Elbisenin üst kısmı çıkarılarak mendil yapımında kullanılmıştır (Sarıcan, 2021).

Görsel 9: 1960'lı yıllar Çamlıdere merkez Akkız Taşkan'ın düğününde kullandığı tepelik gümüş süsleri ve tepelik arkasına takılan fes kozası (Sarıcan, 2019).

Görsel 10: 1946'lı yıllar Çamlıdere Sarıkavak köyü Ayşe Sarıcan'ın ebesinin düğününde giydiği kadife üç etek ve 1960'lı yıllar Çamlıdere merkezde Faruk Çalışıcı'nın annesi Ayşe Çalışıcı'nın düğününde giydiği üç etek entari (KK7) (Sarıcan, 2021).

Görsel 11: 1960'lı yıllar Çamlıdere merkezde Akkız Taşkan'ın düğününde giydiği giysiyi gerilerek olarak da kullanmıştır. Giysinin ön ve arka detayı (Sarıcan, 2019).

Görsel 12: 1960'lı yıllar Çamlıdere merkez Akkız Taşkan'a ait düğününde giydiği üç etek entari kumaş detayı (Sarıcan, 2019).

Görsel 13: Çamlıdere Avdan köyü Güleser Yazar'a ait beş şiş kullanılarak örülmüş tiftik gelin çorabı (Sarıcan, 2019).

Gerilik

Gerilik elbise, düğün, bayram gibi bir topluluk içine katılacağı zaman kullanılan giysidir. Yeni gelinler düğünde giydikleri bu giysileri özel günlerde giyerlerdi. Yörede kullanılan gerilik elbiselerin modeli günlük giysilerin benzeridir. Sadece kullanılan günlük ve gerilik elbisenin kumaşlarında farklılık bulunmaktadır. Gerilik elbisenin kumaşı parlaktır. Kumaşın parlak olmasının sebebi ipek veya sentetik iplikle dokunmuş olmasıdır. Bu elbiseler sadece özel günlerde kullanıldığı için eskimeden kalanlar bulunmaktadır. Yörede 1900'lü yıllara ait giysilerin sandıkta saklandığı görülmektedir. Bu elbiseler uygun saklanmadığında güve ve fare yerse yıpranırdı (KK.1, KK.2, KK.4, KK.5, KK.6, KK.8).

Görsel 14: 1980'li yıllar Çamlıdere merkez Akkız Taşkan'ın kızı için diktirdiği telli elbise (Ağır entari) (Sarıcan, 2021).

Günlük Giyim

Atkı: Dışarı çıkarken kadınların üzerine örttüğü dikdörtgen dokuma ya da evde bulunan parça kumaşların birleşmesi ile oluşan örtü.

Belden kırmalı: Mevsime göre seçilen renkli kumaş kullanılmış üst bedeni bele oturan yakasız önu düğmeli veya çıtçıtli ve uzun kolludur. Alt eteği bol beli büzgülü beden boyu ayak bileklerine kadar uzanan elbisedir.

Çarık: Sığır gönü (derisi) kullanılır. Ayak ölçüsünde kesilen taban çift kat olarak üst parça ile çuvaldız kullanılarak dikilir. Deriden yapılan ip çarığın üzerine açılan deliklerden ayak bileğine bağlanır. Çarığı köyde genelde herkes kendi diker ya da köyde bulunan ustalara diktirirdi. Kadın, erkek, çocuk çarıkta kullanılan malzeme ve yapım tekniği aynıdır.

Çember: İnce yazma/yemeni baş örtüsü. Bu çemberler genellikle beyaz renkli olup uç kenarlarının üç tarafı boncuk oyası ile süslenir ve günlük olarak da kullanılırdı.

Dış donu: Dört metre renkli kumaştan dikilen uçkurlu şalvar/don. Yörede daha sonradan buna "çinti" denilmektedir.

Göynek: Beyaz kumaştan diz altına kadar uzanan yakasız olarak dikilen iç giyiminde kullanılmaktadır. Yörede içlik olarak adlandırılmaktadır.

İç donu: Renkli pamuklu kumaştan dikilen uçkurlu, paçası büzgülü olarak kullanılan yörede don adı verilen iç giyim parçasıdır.

Kuşak: Bele sarılan dikdörtgen dokuma kumaştır. Kuşağın iki ucunda bağlamak için ip olur. Çapraz uçlarından ikiye katlanarak sarılır, kuşak arkası üçgen şeklinde sallanır. Gelinlerin kullandığı kuşaktan farkı ise dokumasının daha kalın olmasıdır.

Mest: Hakiki deriden tabanı ise kösele olur. Makinada ya da elde dikerek birleştirilir. Çok hafif bir ayakkabıdır. Çarıktan sonraları kullanılmıştır. Kadın mest de erkek mest gibi aynı malzeme ve teknikle dikilir ve hafif topukludur.

Salta: Üç eteğin üzerine giyilen kısa ceket, lacivert kadife kumaş kullanılarak dikilmiş ve üzeri kordon ile işlenmiştir.

Soğuk kuyu: Siyah lastikten yapılan fabrikasyon ayakkabı. Çarıktan sonra kullanılmıştır. Hiçbir süsü bulunmayan basit, aynı zamanda sağlam bir ayakkabıdır.

Takke: Yörenin bazı köylerinde görülen takke, saç kısmını kapatıp alını açık bırakılacak şekilde pamuklu kumaştan dikilir. Üzeri ise basit nakış tekniği kullanılarak renkli ipler ile geometrik şekilli motifler ile süslenip tepesine boncuk veya düğme dikilir. Bu tepeliği Dört Konak köyünde Emine Karagöz'ün yaptığı tespit edilmiştir. Genellikle yörede orta yaşta olan kadınlar tarafından çemberin içine takardı.

Üç etek: Üç etek entari V yaka, uzun kollu ve kol uçları dilimli, yırtmaçlıdır. Beden boyu ayak bileklerine kadar uzundur. Önden açık, yanlar bel hizasından yırtmaçlı, kenarları yarım ay şeklinde dilimlidir. Ön ortasında bir veya üç adet düğme bulunur bu düğme ile kapama sağlanmıştır içi ise pamuklu kumaş ile astarlanmıştır. Düğünlerde giyilen üç etekle aynıdır. Aradaki fark ise kumaşın özelliğidir.

Yelek: Saltadan sonraki dönemlerde belden kırmalı elbisenin üzerine giyilir. Yelek genelde hazır alınır. Gelinler özel günlerde parlak ipli telli yelek giyerdi. Gerilik olarak saklanır.

Yün çorap: Yün ve tiftik eğirilerek iplik haline getirilir. İplik boyanır veya doğal renginde kullanılırdı. Tiftik yüne göre daha dayanıklı olduğu için genelde çorap için bu tercih edilirdi. Yörede genelde yaşlılar beş şiş kullanarak çorap örür. Çoraplarda

kullanılan desenlerinin ise gavşurma, yandelik, çetin ceviz, sıçan dişi, kaz ayağı, kâtip bıyığı, üç büzme, yeminli gibi isimleri vardır.

Genç kız ve kadınlar günlük bu giysileri giyerler, bu giysilerle evde, tarlada çalışırlardı. Gelin düğünde giydiği giysiyi bir süre daha giyer sonrasında gerilik olarak saklar düğün gibi merasimlerde (kınagecesi, kesim, duvak) tekrar giyerdi. Gelin giysisi ile gerilik giysi arasındaki tek fark gelinin başında süsleme amacı ile kullandıkları tellerdir. Günümüzde ise yörede giyim kuşam geleneği kaybolmuştur. Ancak bu giysiler sandıkta saklanır ya da yastık veya minder yapılarak çocuklar arasında paylaşıldı. (Sarıcan 2021: 110-111).

Yörede ayakkabı ustası Rıza Çavuş lakaplı, Rıza Altıntaş el yapımı ayakkabı ve gelinlere özel sipariş ile gıcırdağlı mest yapardı. Kumaşlar genelde ilçede bulunan "Manifaturacı Neşet Efendiden ya da Ankara Saman pazarından alınırdı. Kadınlar giysilerini kendi keser, biçer dikerdi. Ancak düğünlerde giyilen üç etek ve çâşuru Ankara ya da Bolu Gerede'den hazır alınır veya elinde bulunan kişilerden ödünç alırlardı. Bu giysilerde kullanılan kumaşlar ise alım gücüne göre değişiklik göstermektedir (KK.1, KK.2, KK.3, KK.4, KK.5, KK.6, KK.8).

Görsel 15: 1980'li yıllar Çamlıdere Sarıkavak köyü Ayşe Sarıcan'a ait belden kırmalı elbise (entari) (Sarıcan, 2021).

Görsel 16: Çamlıdere Sarıkavak köyü Ayşe Sarıcan'a ait 1980'li yıllarda kullanılan boncuk oyali ak ve al çember (Sarıcan, 2021).

Görsel 17: Çamlıdere Avdan köyü, Hasibe Durdu'nun evinde bulunan günlük kadın kuşak (KK10) (Sarıcan, 2019).

Görsel 18: Çamlıdere Avdan Köyü Fatma Yıldız'a ait soğukkuyu lastik kadın ayakkabı ve gıcırdağlı mest (Sarıcan, 2019).

Görsel 19: 1946'lı yıllar Çamlıdere Sarıkavak köyü Ayşe Sarıcan'ın ebesinin düğününde ve daha sonrada hem gerilik hem de günlük kullandığı tepelik (Sarıcan, 2021).

Görsel 20: Çamlıdere Dörtkonak köyü Emine Karagöz'ün kendi yaptığı günlük kullanılan tepelik (Sarıcan, 2019).

Görsel 21: 1950'lı yıllar Çamlıdere Merkez Zeycan Atasoy'un düğününde giydiği üç etek entari (Sarıcan, 2019).

Ayşe Sarıcan - Hacer Nurgül Begiç, "Çamlıdere Geleneksel Kadın Giyimini ve Giysilerindeki Yöresel İfadeler Üzerine Bir Çalışma", Aydın Uğurlu ve Geleneksel Sanatlar Özel Sayısı, Mart 2022 / 211-235.

Görsel 22: 1980'li yıllar Çamlıdere Sarıkavak köyü Ayşe Sarıcan'a ait telli yelek (Sarıcan, 2021).

Görsel 23: Ayşe Sarıcan' a ait 1990'lı yıllar beş şiş ve renkli orlon ip kullanılarak çetin ceviz nakış örülmüş kadın çorap (Sarıcan, 2021).

Görsel 24: Ayşe Sarıcan' a ait 1990'lı yıllar beş şiş ve renkli orlon ip kullanılarak sıçan dişi, kaz ayağı nakış ör Ayşe Sarıcan' a ait 1990'lı yıllar beş şiş ve renkli orlon ip kullanılarak çetin ceviz nakış örülmüş kadın çorap (Sarıcan, 2021).

Sonuç

Kültürel zenginliklerin önemli bir bölümünü oluşturan geleneksel giysiler, ait oldukları topluma dair birçok bilginin yanında inançları ve yaşanılan dönemleri hakkında da ipuçları verirler. Geçiş dönemlerinden evlilik ve diğer törenlerde giyilen giysiler daha farklı bir öneme sahiptir. Her toplumda bu tür giysiler farklı biçimleriyle birbirlerinden ayrılırlar. Giysinin kumaşı, rengi, modeli, süslemesi ve kullanılan aksesuarlarda farklılıklarını ortaya koyan başlıca unsurlardır. 1930-1980 yılları arasında Ankara ili Çamlıdere ilçesi merkez ve köylerinde saha araştırmasında az sayıda da olsa günümüze kadar saklanabilen gelinlik ve gerilik olarak kullanılan giysilerin bir kısmına ulaşılmış ve kaynak kişilerin anlatımlarından hareketle kıyafetler canlı manken üzerine giydirilerek özellikleri incelenmiş ve kayıt altına alınmıştır.

Günümüzde kent kültürünün oluşmaya başlaması, yazılı ve görsel medyanın en ücra köşelere kadar ulaşarak insanların yaşamına girmesi, ataerkil aile düzeninden çekirdek aile düzenine geçişin hız kazanması, şehirlerdeki yaşamın köylere de yansımaya sebep olmuştur. Bu bağlamda 1980'lerden sonra gelin giysilerinde kentlerde olduğu gibi köylerde hazır giyim kullanılmaya başlanmıştır. Geçmişte kullanılan geleneksel gelin kıyafetleri kentleşmeyle birlikte değişen yaşam biçimleri ve moda kavramlarının etkisiyle tek tiplenen dünya anlayışına paralel olarak yaşlıların

sandıklarında saklanan ve kaybolmaya yüz tutmuş birer maddi kültür ögesi haline gelmektedir.

Kaynakça

- Begiç, Hacer Nurgül; Öz, Ceren (19 Aralık 2019). "Trabzon ve Çevresinde Kullanılan Peştamal Dokumaları ve Günümüz Tasarımlarında Uygulanması". Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, Y. 11, nr. 21, s. 475-492. (<https://dergipark.org.tr/en/pub/ksbd/issue/50850/584737>) (Erişim Tarihi: 06.02.2022).
- Begiç, Hacer Nurgül; (Kasım 2018) "Ankara Çubuk Köylerinde Geleneksel Gelin Giysileri" Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi Cilt: 6 Sayı: (<https://degipark.ogr.tr/en/dowland/article-file/621733>) (Erişim Tarihi: 06.02.2022).
- Durmuş, İlhami (1997). *Osmanlı Dönemine Kadar Kızılcahamam-Çamlıdere Çevresi, Tarihte ve Günümüzde Kızılcahamam-Çamlıdere Yöresi*. Ankara: Eğitim ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı Yayınları
- Erzen, Arif (1946). İlkçağ' da Ankara. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Güngör, Mahmut; Özdemir, Mehmet Fatih; Akça, Fatih (Eylül 2015), "Beypazarı İlçesi Geleneksel Erkek Giyim Kültürü". *Gazi Üniversitesi Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Y. 11, nr. 15, s.226-235.8(<https://avesis.gazi.edu.tr/yayin/668fd0fb-ca56-4bb9-9215b6940f5e698d/beypazarı-ilçesi-geleneksel-erkek-giyim-kulturu>) (Erişim Tarihi: 10.12.2021).
- Sarıcan, Ayşe (2021). Ankara İli Çamlıdere İlçesinde Maddi Kültür Unsurları. Yüksek Lisans tezi. Çankırı: Çankırı Karatekin Üniversitesi, Güzel sanatlar Enstitüsü.
- Yalçın, Sema (2019). Geleneksel Giyim Kuşamda Gelin Kıyafetlerinin Günümüze Erişmesi ve Yöresel Belgeleme- Edirne, Tekirdağ, Kırklareli. Yüksek Lisans tezi. İstanbul, Marmara Üniversitesi, Güzel sanatlar Enstitüsü.

Kaynak Kişiler

- KK1, Akkız Karaalioğlu, 1966, Dörtkonak/Çamlıdere, ev hanımı, görüşme tarihi; 09.10.2020.
- KK2, Akkız Taşkan, 1942, Beyler/Çamlıdere, ev hanımı, görüşme tarihi; 16.07.2019.
- KK3, Ayşe Güngör, 1946, Dörtkonak/Çamlıdere, ev hanımı, görüşme tarihi; 16.07.2019.
- KK4, Ayşe Güngör, 1947, Muzrupagacın/Çamlıdere, ev hanımı, görüşme tarihi; 31.08.2021.
- KK5, Bahar Cengiz, 1941, Dörtkonak/Çamlıdere, ev hanımı, görüşme tarihi; 01.09.2019.
- KK6, Bahar Demir, 1941, Sarıkavak/Çamlıdere, ev hanımı, görüşme tarihi; 07.09.2019.
- KK7, Satı Davarcı, 1957, Sarıkavak/Çamlıdere, ev hanımı, görüşme tarihi; 07.09.2019.
- KK8, Faruk Çalışıcı, 1966, Beyler/Çamlıdere, öğretmen, görüşme tarihi; 25.09.2012
- KK9, Fedime Karagöz, 1942, Dörtkonak/Çamlıdere, ev hanımı, görüşme tarihi; 01.09.2019.
- KK10, Hasibe Durdu, 1955, Avdan/Çamlıdere, ev hanımı, görüşme tarihi; 16.07.2019

Ayşe Sarıcan - Hacer Nurgül Beğic, "Çamlıdere Geleneksel Kadın Giyimi ve Giysilerindeki Yöresel İfadeler Üzerine Bir Çalışma", Aydın Uğurlu ve Geleneksel Sanatlar Özel Sayısı, Mart 2022 / 211-235.

KK11, Durmuş Davarcı, 1958, Sarıkavak/Çamlıdere, emekli, görüşme tarihi; 06.09.2019.

KK12, Durhanım Güngör, 1973, Sarıkavak/Çamlıdere, ev hanımı, görüşme tarihi; 09.08.2021.

Ses kaydı ve görüntüler Ayşe sarıcan ve Nurgül Beğic arşivinde kayıtlıdır.